

ідентичності. Особливо впливовими чинниками стало відзначення пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 р., діяльність загальнонаціональних заходів з приводу увічнення пам'яті визначних українських діячів. «Дані національного опитування показують, що жодна із всіх можливих групових ідентичностей в Україні не може претендувати на абсолютну більшість. Але жодна інша не може конкурувати з українською ідентичністю щодо її популярності у загальнонаціональному масштабі» [8, с. 61].

Отже, формування національного культурного простору сучасної України перебуває у вирі надзвичайних випробувань, що їх диктує час і ті умови, в яких формується нова економічна та соціальна структура суспільства й породжуються запити соціуму.

1. Бондар-Терещенко І. У задзеркаллі 1910–30-х років / І. Бондар-Терещенко. – К.: «Темпора», 2009. – С. 159. 2. Горинь Б. Тура Віктора Цимбала. Документальний роман-есе / Б. Горинь. – К.: Університетське видавництво «Пільсари», 2005. – 288 с. 3. Іван Марчук плакав на відкритті свого

музею // Режим доступу: <http://gazeta.ua/index.php?id=336148>. 4. Кралюк П. Криза ідентичності, або Дещо про неукраїнську «культурну гегемонію» / П. Кралюк // День. – 2010, 29–30 жовтня. 5. О. А. Гриценко (редактор-упорядник), В. В. Солодовник, М. Ю. Рябчук, І. С. Булкіна, Н. К. Гончаренко, О. В. Ірванець, І. А. Кулінкович Дослідження проблем трансформації культурної сфери та шляхів реалізації ключової ролі культури в соціально-економічному розвитку сучасної України. Аналітичний огляд і рекомендації // Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2009-10-2.php. 6. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія. навчальний посібник: вид. 2-ге, перероблене та доповнене / Є. Подольська, В. Лихвар, К. Іванова. – К., Центр навчальної літератури, 2005. – 392 с. 7. Стріха М. Тож яку державу вони будують? (спроба аналізу політики нової влади) / М. Стріха // День. – 2010, 18 листопада. 8. Соціальний капітал, історична пам'ять та регіоналізм в Україні: приклади Львова і Донецька у ширшій порівняльній перспективі. Проект ДФФД № 07.07/107. Керівник проекту Я. Й. Грицак / Фундаментальні орієнтири науки. Збірник статей за матеріалами проектів гуманітарного та соціально-економічного напрямів ДФФД. – К.: «Академперіодика», 2005. – С. 54–78. 9. Sorokin P. A. Social and cultural dynamics. Vol. II. Fluctuation of systems of Truth, Ethics, and Law. – New York, 1937–1941. – 727 p. 10. Top 100 living geniuses Telegraph, 31/10/2007 // Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1567544/Top-100-living-geniuses.html>.

Олександр Ситник

В'ячеслав Липинський і Дмитро Донцов: дві концепції української державності

У статті здійснено спробу розглянути погляди В. Липинського та Д. Донцова на українську державність з позиції компаративістського підходу. Виокремлюється загальне та особливе в розумінні ідеї української державності з позиції консерватизму та інтегрального націоналізму. Розглядається їхнє відношення до місця та ролі нації в процесі державотворення.

The views of V. Lypynskiy and D. Dontsov on the Ukrainian state are examined according to the viewpoint of comparative approach. The common and specific features of the idea of Ukrainian state after conservatism and integral nationalism are extracted and the influence of both ideologies on the place and role of nation in the process of state's forming is analyzed.

Перша третина ХХ ст. в українській політичній думці була репрезентована плеядою яскравих теоретиків, серед яких особливе місце займають В. Липинський і Д. Донцов. Їхні погляди стають відомими широкому загалу дослідників в Україні з початку 90-х рр. ХХ ст. До цього часу їхні політичні концепції були в центрі наукової уваги представників української діаспори. Незважаючи на значні напрацювання в дослідженні творчості В. Липинського та Д. Донцова, як вітчизняними дослідниками, так і науковцями з діаспори, залишаються моменти, на яких слід акцентувати увагу.

Метою цієї статті є спроба з компаративістської точки зору виявити спільне та відмінне у поглядах на українську державність В. Липинського та Д. Донцова.

Обидва діячі творили в умовах переломного періоду, характерними ознаками якого були: криза історичного оптимізму, просвітительської філософії, виникнення ідеологічного вакууму як наслідок ідей позитивізму та критики традиційних ідеологій. В цей період вповні виявилася ідейна вичерпність та цілковита ідейна неспроможність українських державницьких концепцій, побудованих на дотеперішньому, ще з ХІХ ст., способі політичного мислення.

Враховуючи об'єктивні причини та суб'єктивні чинники В. Липинський і Д. Донцов представили дві концепції української державності: консервативну та націоналістичну. Не зайвим буде нагадати і про складні міжособистісні стосунки між ними. Як зазначав М. Сосновський: «Для українських правих кіл (хліборобів-державників) Донцов є звичайним плагиатором, бо, мовляв, він використав працю В. Липинського і свої ідеї та концепції прямо «списав» з «Листів до братів-хліборобів» (О. Назарук і сам В. Липинський) [7, с. 386].

Однак, і «Листи до братів-хліборобів» В. Липинського, і «Націоналізм» Д. Донцова кардинально змінили духовну ситуацію в Україні. Кожен із них по-своєму намагався дати відповідь на поразку української національної революції і втрату новоствореної державності.

На думку окремих авторів основним джерелом інтелектуального натхнення для Д. Донцова був В. Липинський [5, с. 290], котрий сам звинуватив Донцова в крадіжці його ідей. Фактично вони сповідували більшою чи меншою мірою однакові погляди на те, як досягти державності. Визначальна відмінність між ними полягала лише в практичному питанні – хто її має досягти: нація і націоналісти (чи «охлократи», як називав їх Липинський), або аграрники і консерватори («класократи»? Пов'язаний з цим не лише важливий факт непримиренності Д. Донцова, абсолютно ворожого Росії, з вірою В. Липинського і партії хліборобів у те, що співпраця українців з Росією, не тільки необхідна з історичних і географічних причин, але й бажана. В. Липинський – традиціоналіст, він шукає і знаходить опертя для своїх теорій в минулому України. Почуття історичного в нього дуже сильне. Натомість у Д. Донцова обґрунтування українського націоналізму побудовано скоріше на прикладах інших народів.

У листі до О. Назарука з лютого 1928 р. Липинський пише про «Націоналізм» Донцова, заявляючи, що він перехопив у нього ідею української державності, яку «я від ранньої молодості пропагував... серед тодішніх соціалістів і культурників українських. Перший підхопив її і звернувся зразу проти мене» [7, с. 427].

В. Липинський і Д. Донцов подібні у своїй світоглядній основі. Такою основою виступав волюнтаризм. Вони справедливо критикували своїх попередників за неврахування вольового чинника. Проте, якщо Д. Донцов будував

свою концепцію виключно на ірраціональних чинниках, то В. Липинський цінював важливість раціонального елементу поряд з ірраціональним. Він вказував на те, що «однією з головних причин нашої недержавності є перевага в нашому характері емоціональності (чутливості) над волею та інтелігентністю... Надмірною чутливістю, при пропорціонально ослаблій волі та інтелігентності, пояснюється наша легка запальність і швидко охолодження... При таких умовах політика як умілість організувати і здійснювати розумом та волею певні сталі хотіння та ідеї є на Україні найбільш тяжкою та невдячною працею. Успішно вести її можна тільки тоді, коли прийняти метод організації, розвиваючи та впливаючи з неї романтичну гасконаду... Поривами романтичної, тобто поривами виключно емоціональними, яких ідеї гуманні ("Дуже хочемо, але не можемо сказати чого хочемо" мовляли деякі наші "фашисти") і яких здійснювання відбуваються шляхом постійного дразнення емоцій ("грою на серцях") – не будуються держави» [2, с. 426–427].

У свою чергу Д. Донцов розуміє волю як силу в собі, без якої ні розум, ні інтелект не працюють. Воля в нього виступає як закон життя. Він прийняв «волю до життя» як ірраціональну руйнівну силу всього життя. Д. Донцов досить таки доволі інтерпретував і проголосив рівність двох волей. Таким чином, «воля до життя» означає «волю до влади» і обидві волі є незмінними константами, притаманними всім індивідам. І тому не можуть бути ні збільшені, ні зменшені. Для Д. Донцова вияв волі – це не що інше як «наслода розросту, виступлення поза власні границі» [1, с. 233].

На брак «вольовості» в українській суспільній думці першим звернув увагу все ж таки В. Липинський. На його думку, «браком волютаризму і поширення соціального фаталізму в політичній думанні української провідної верстви пояснюється, у великій мірі, її нездатність до самовиховання, до самовдосконалення, до свідомого вибору методів політичної творчості і в результаті її нездатність до провладної організації своєї нації, а значить, і нездатність нації до окремого індивідуального життя... Не тільки сучасна демократична інтелігенція українська, але й всі інші... верстви українські хворі на брак волютаризму, заражені гангреною – ослаблюючою і так вже слабу від природи українську волю – соціального фаталізму» [2, с. 350]. Відзначимо тут тільки, що пишучи про «вольовий елемент», Липинський мав на увазі «свідому свобідну волю, яка рішає про вибір найкращих методів здійснення хотінь стихійних і про уміння або неуміння цими стійкими хотіннями на підставі даних наук і традицій керувати» [2, с. 352]. І для Д. Донцова воля однозначна з ірраціональною, стихійною силою, «стихійним хотінням» експансії, панування, влади.

Відмінними є погляди Д. Донцова і В. Липинського щодо вчення про націю. Для В. Липинського націотворчим фактором є держава – держава і національна незалежність є тотожними: нація, щоб вижити й відбутися як нація, має на основі єдиної національної ідеї об'єднатися економічно, політично, культурно та духовно в єдину державу. Нація, з точки зору В. Липинського, – це територіальне об'єднання людей, яке ґрунтується на почутті територіального патріотизму, тобто пробудження почуття солідарності та єдності між усіма постійними мешканцями української землі, незалежно від їхнього етнічного походження, соціально-класової приналежності, віросповідання, соціально-культурного рівня. Почуття любові до рідно-

го краю – української землі, яка годує всіх її мешканців, як до органічної цілісності, вважає Липинський, є необхідною та єдиною можливістю того найтіснішого в світі зв'язку людей, що зветься нацією.

В. Липинський визначає умови формування нації, до яких відносить:

- а) наявність політично активної верстви населення, наділеної сильним жаданням влади;
- б) дисциплінованість і внутрішня єдність політично-активної верстви мешканців даної території;
- в) наявність в політично-активній верстві ідеї патріотизму;
- г) наявність категорії ідеологів та організаторів виробництва;
- д) національна ідеологія як основи формування національної свідомості.

За логікою В. Липинського державотворчий і націотворчий процеси взаємопов'язані – держава і нація з'являються тоді, коли з мешканців певної території виокремлюється активна група людей (національна аристократія), яка закладає основи держави, а з нею – і нації. Звідси можна вивести правило державо-націєтворення: не може бути нації без національної аристократії, як не може бути національної аристократії і нації без національної держави. Тому національна аристократія виступає провідною силою державо- та націєтворення.

Об'єднати націю ідеєю повної й безумовної незалежності та свободи може тільки та частина нації, яка цю ідею розуміє, сприйняла й може поширити в маси – тобто, інтелектуальна і духовна еліта нації, під якою В. Липинський розуміє українське панство (шляхту). На його думку, бути елітою нації українське панство (шляхта) може тільки за умови зречення «російської», «польської» чи іншої іноземної орієнтації й за умови співпраці з іншими українськими станами, насамперед, хліборобським класом, який завжди залишається українським, а чужу владу терпить доти, поки вона не заважає хліборобській праці.

Як зазначав В. А. Потульницький, «...основним пунктом українського державного будівництва Липинський вважав встановлення правової монархії у традиційній формі гетьманату» [6, с. 134]. Монархія в формі гетьманату не є традиційною феодальною монархією, а є творчим продовженням кращих елементів монархії. До цих елементів В. Липинський відносив:

- а) незалежність від соціально-політичних сил та напрямів;
- б) незалежність від «маси»: невиборчий шлях формування звільняє від необхідності «потурати» виборцям, «загравати» з масами чи окремими верствами населення;
- в) можливість ігнорувати інтереси недержавницько настроєних груп заради забезпечення державних інтересів (в силу незалежності монарха – гетьмана від цих груп);
- г) опора на аристократію (еліту), як найкращу в даний історичний момент частину нації.

В. Липинський обґрунтовує особливості української монархії – гетьманату. На його думку, гетьманство є найбільш доцільною й історично виправданою формою державного управління в Україні. Ця форма є традиційною, а хто руйнує традицію, той руйнує націю. Гетьманство – це трудова національна монархія, яка в особі гетьмана персоналізує єдиновладдя (абсолютну владу), ідеї нації над усім народом і його класами (а не єдиновладдя якоїсь касты – аристократів, бюрократів чи комуністів – над рештою народу).

Основою гетьманства є аристократія, яка завдяки своїй матеріальній силі, інтелектуальному потенціалу та культурному рівню здатна спочатку витворити, сконструювати себе саму, а потім зорганізувати всю націю в державотворенні. У свою чергу, джерелом аристократії, як основи гетьманства, є хліборобський клас, який є витоком і завершенням гетьманства, як державної монархії. Хліборобський клас, маючи землю, має матеріальну силу підтримати державу, щоб самостійно нею володіти. Тому він зацікавлений в незалежності держави й у цьому основа його єдності з державою та зацікавленість держави в підтримці хлібороба. Це погляд на українську державність з позицій консервативної ідеології, яку запропонував В. Липинський.

А що ж Д. Донцов? Його погляди цікавлять нас під кутом зору суперечки двох ідеологій – консерватизму та націоналізму. Власне, Д. Донцов не залишив чіткої програми побудови української державності, а в своїх міркуваннях більше переймався проблемами світогляду та ідеології. У своїй роботі «Націоналізм» він зазначав: «...хочу усталити поняття українського націоналізму, як я його розумію. А розумію його не як ту чи іншу програму, не як відповідь на завдання нинішнього дня... лише як світогляд» [1, с. 13].

Вивчаючи українську дійсність і причини програних визвольних змагань зокрема, Донцов дійшов висновку, що власне, основною причиною, яка знищила націю, був занепад волі з усіма його негативними наслідками й надмірний сентименталізм українців та «провансальський світогляд».

М. Сосновський дає чудовий синтез ключових ідей «чинного націоналізму»: «Відповіддю на брак «вольового імпульсу» мало бути, на думку Донцова, прищеплення «волі до життя» і «волі до влади». На перенаголювання значення й ваги інтелекту, знання і раціоналізму взагалі в житті людини і народів – ірраціоналізм, романтизм, ілюзіонізм, як основні моторичні чинники. На пацифізм і небажання «чужої гнути свободи» – ідея боротьби, експансії, насильства, чи прямо «імперіалізм». На скептицизм, брак віри, безхарактерність – фанатична віра у «свою правду», догматизм, виключність, твердість. На партикуляризм, анархізм і демолібералізм – інтерес нації понад усе, ієрархія цінностей у політичному, громадському і соціальному житті, підпорядкування особистого національному, колективному. На мораль «мішанина-буржуа» – «аморальність людини чину», яка признає моральним і етичним тільки те, що скріплює силу нації і забезпечує її зростання. На потурання всяким ідеологіям, які розкладають націю і суспільство – ідеологічна виключність, нетерпимість. На місце провансальської концепції політичного симбіозу двох націй – Росії та України – власновладство суверенної і незалежної нації. На місце хуторянського універсалізму – вміль і розумний синтез універсалізму і націоналізму, як передумова вселюдського прогресу. На місце демократії – принцип ініціативної меншості і творчого насильства, як порядкуючи сил» [7, с. 387].

Така сукупність ідей лягла в основу «чинного націоналізму», нового, як казав Донцов, світогляду, з позицій якого він не тільки перевів критику періоду українського відродження другої пол. XIX – поч. XX ст., а й накреслив і уточнив своє розуміння української національної ідеї.

Нація для Донцова виступає джерелом, об'єктом і кінцевою метою теоретичних пошуків. Нація володіє абсолютним пріоритетом по відношенню до окремої людини. Права та інтереси нації однозначно вищі за права та інтереси особи. Особистість є вторинною щодо спільноти, а тому, жертвність ради нації – найвища якість особистості.

Д. Донцов творив у той період української історії, який умовно можна було б назвати «розгубленістю». В цей період нація втратила й те незначне, що мала: короточасну і так довго очікувану державність, колективний ідеал, провідну верству, свій вільний дух. Цей вільний дух, який ґрунтується на ясній та незалежній думці, був властивий «шевченківській людині» (М. Шлемкевич), ідеалом якої було «утвердити українське вільне суспільство своєю власною державою» [8, с. 25]. Цей вільний дух створив державу, але не втримав її.

Справа полягала в тому, що єдину провідну верству в українському суспільстві складав тонкий шар інтелігенції, яка після зречення козацько-шляхетської аристократії врятувала національну ідею, наповнивши її, замість політичного автономізму, прагненням соціально-культурного визволення селянських мас. Короткозорість політичного українства, яке відмовилося дивитися «поза межі можливого» було однією з причин поразки української революції. Інтелігенція не витворила ідеології нової доби, відштовхнула від себе зденационалізовану господарську та військову еліти.

Окрім того, українське суспільство в цей період ще не виділилося в окремих суб'єкт, чітко відмежований від імперії, українці ще не були політичною нацією. Саме національна революція вивела Україну з політичного небуття. «Не вистачає сказати – писав І. Лисяк-Рудницький, – що революція український народ переродила і вірніше буде, коли ствердимо, що вона його як політичну націю взагалі щойно народила. Просто на очах, упродовж місяців чи максимально двох-трьох літ відбувся у головокружжю прискороному темпі процес національної кристалізації, що нормально повинен був простягатись на десятиліття» [3, с. 63–64].

Нові обставини викликали новий світогляд, нове бачення української ідеї, її проблеми. Д. Донцов чітко вказує, що те, чого бракує українській ідеї – це цілком новий дух. В її основу він поклав інстинкт панування, стверджуючи, що він властивий кожній великій ідеї. Для цього однозначно та єдиною є лише національна ідея, причому вона рівнозначна у нього ідеї незалежності. В процесі самоутвердження нації відкидаються всякі «права», «справедливості», засади демократизму відходять на задній план.

З цієї точки зору позиція Д. Донцова є зрозумілою. Розпорошеність нації, втрата державотворчої ідеї, відсутність провідної верстви, невизначеність світогляду заставили його витворити світогляд, який підпадає під визначення «тоталітарний». Його спроби ідеологічно та світоглядно об'єднати націю призводять до того, що Донцов відкидав будь-який плюралізм позицій. Він також відкидає поняття загальнолюдських цінностей, ідею людяності з тієї причини, що вони не виступають як об'єднуючий фактор нації. Кожна нація має свій закон, свою власну правду й повинна діяти відповідно до них.

У розумінні Д. Донцова українська ідея повинна ґрунтуватися на «західноєвропейській концепції родини, громади, власності, це засади органічності нашої культури, особистої ініціативи, соціальної окресленості й виразності, сформованості ієрархії, не числа, особистої активності, не її уярмлення, моменту продукції, не розподілу, організації, не анархії, ідеалізму, не матеріалізму». Більш конкретно «перенесений у сферу конкретних відносин, той ідеал був би для нас суверенність, «імперіалізм» у політиці, свобідна від держави церква – в релігії, окциденталізм – в культурі, вільна ініціатива й розріст – в економічному житті» [1, с. 338].

Внесок Д. Донцова полягає в тому, що він намагався поєднати волонтаризм із філософією цінностей. Для нього нація виступає як самодостатня цінність. Звідси він виводить вимогу захисту даної цінності і погляд на державу як на інструмент такого захисту.

У своїй творчості він виступає як «західник», вважаючи, що саме західна культура постає найбільш важливим корінням української культури. Так, зокрема, свій політичний консерватизм Донцов обґрунтовує, апелюючи до західного політичного консерватизму.

Критика індивідуалізму й розуміння того, що нація твориться (окрім решти націєтворчих чинників) культурною елітою та успадкуванням відповідних традицій, – це безперечно елемент культурного консерватизму. Критика демократизму в його популістських варіантах і поглядах на державу як наслідок певних дій державницької еліти – це також елемент політичного консерватизму.

Однак етичний і релігійний максималізм (етика героїзму) не дав змогу Донцову послідовно розбудувати свою ідеологію як варіант консерватизму.

Трагічне становище української нації і не менш трагічна перспектива залишали мало надії, що побудова фундаменту для розумного соціального та світового порядку – це ефективний спосіб дій у такій ситуації. Оскільки мова йшла про життя або смерть нації, Донцов протиставив політичному консерватизму політичний радикалізм з його готовністю до боротьби і самопожертвування [4, с. 257–258].

Більше того, висунувши тезу боротьби нації за виживання, Д. Донцов створив власну доктрину позитивних елементів консерватизму, які є й у В. Липинського, з його розумінням політичної інтеграції як основи побудови незалежної національної держави. Теза Донцова про «боротьбу нації за виживання» не залишила ґрунту для примирення нації, навіть в далекій перспективі. Звідси виводилось, що побудова української національної держави – справа тільки українців. Щодо інших національних груп на терені України, то вони розглядалися як такі, які повинні апіорі вороже відноситися до цієї ідеї, тоді як в консерватизмі В. Липинського українці мали бути лише ядром політичної інтеграції, навколо яких об'єднуються всі інші нації.

З тези Донцова про боротьбу націй за виживання, з його виправдання «експансії», «агресії» слідує також виправдання будь-якого національного пригнічення. Для нього, хто сильніший – той і перемагає, а це приводить до того, що політична ідеологія Донцова позбавляється етичних підстав.

Д. Донцов не ставив собі за мету зробити зі своєї концепції націоналізму якісь практично-політичні висновки. Його ідеологія була в першу чергу направлена на зміну свідомості та колективної психології українців.

Український рух за незалежність пішов новими, непередбаченими Д. Донцовим, шляхами. Основна ідея національно-визвольної боротьби українського народу рішуче змінилася. Замість тоталітарних засад чинного націоналізму, її головним змістом стали принципи загальнолюдських прав і свобод, у тому числі й національних.

Задля підсумування поглядів В. Липинського наведемо слова В. Рудко: «Книга Липинського принесла – єдина – українству після визвольної війни політичну доктрину великого масштабу... Ніхто так глибоко не з'ясував тієї слабкості українства, що він її називає бездержавністю, внутрішнім нахилом до колоніального існування. Ніде так не розгорнена фатальна для українців проблема влади й політичного росту – проблема, об яку розбиваються українські зусилля... Його теорія нації – єдина з усіх у нас існуючих, що має силу і при сучасних відносинах на Україні. Ніхто не збагнув так соціальних зрушень на Україні як Липинський» [7, с. 356].

Отже, вищевикладені ідеї В. Липинського і Д. Донцова започаткували в українській суспільно-політичній думці напрями консерватизму та інтегрального націоналізму.

1. Донцов Д. Націоналізм. 2-е вид. / Д. Донцов. – Лондон, 1966. – 363 с.
2. Липинський В. Листи до братів – хліборобів / В. Липинський. – Відень, 1926. – 462 с.
3. Лисяк-Рудницький І. Між історією й політикою / І. Лисяк-Рудницький. – Мюнхен: Сучасність, 1973. – 441 с.
4. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика / В. Лісовий. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1997. – 352 с.
5. Мотиль О. Дмитро Донцов / О. Мотиль // Політологічні читання. – 1992. – № 1. – С. 270–293.
6. Потульницький В. Історія української політології (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці) / В. Потульницький. – К.: Либідь, 1992. – 232 с.
7. Націоналізм: антологія / О. Проценко, В. Лісовий (упоряд.) – К.: Смолоскип, 2000. – 872 с.
8. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М. Шлемкевич. – К.: МП «Фенікс», 1992. – 168 с.

Антоніна Стряпко

Пошуки національної ідеї та тожсамості українською творчою інтелігенцією

Автор аналізує розгортання поглядів на українську національну ідею протягом століть, виокремлюючи три основні періоди. Робиться акцент на тому, що творча інтелігенція проявляє активність у політичному забезпеченні культурологічних процесів, та безпосередньо впливає на формування національної ідеї, а відповідно і державотворчі процеси. Тобто митці можуть розглядатися як групи тиску, а також безпосередньо найактивніша частина громадянського суспільства.

The author analyses the development of the Ukrainian national idea during the centuries and divides this whole time into three main periods. The author also makes an accent on that fact, that the «creative intelligentsia» plays an active role in political insurance of the cultural processes and has obvious influence on creation of national idea and state building. It means, that the intelligentsia can be observed as lobby-group and the most active part of civil society.

Спершу слід зазначити, що в українській культурі віра в особливу місію письменників, тобто в те, що вони можуть змінити суспільну і політичну реальність, закорінена дуже глибоко, а отже дане дослідження цілком вписується в «український контекст».

З евристичною метою пропонуємо поділити процес формування творчою інтелігенцією української національної ідеї на три змістовні відрізки:

1) кінець XIX – початок XX століття, період «національного відродження», коли ідея приймає обриси здобуття Україною власного державного втілення та незалежності;

2) кінець 1980–1990-х років, період напередодні та на самих початках здобуття державної незалежності, коли дискурс творчої інтелігенції зміщує свою увагу в царину ідентичності (національної та культурної).